

*dr inż. Agnieszka Majka*¹

Zakład Statystyki i Ekonometrii
Uniwersytet Rzeszowski

Przestrzenne zróżnicowanie poziomu życia ludności województwa podkarpackiego

WSTĘP

Światowa Komisja Środowiska i Rozwoju, utworzona przez ONZ, przedstawiając w 1987 roku w raporcie „Nasza Wspólna Przyszłość” definicję zrównoważonego rozwoju wyodrębniła trzy kluczowe obszary, na których należy się skoncentrować przy planowaniu skutecznej strategii jego osiągnięcia. Obszary te, to: 1) ochrona środowiska i racjonalna gospodarka zasobami naturalnymi, 2) wzrost gospodarczy i sprawiedliwy podział korzyści z niego wynikających, 3) rozwój społeczny (poprzez walkę z ubóstwem, dostęp do edukacji, ochrony zdrowia i łagodzenie lub eliminację problemów społecznych itp.). Współcześnie idea zrównoważonego rozwoju nie tylko zyskuje coraz większe znaczenie w Unii Europejskiej, ale jest jej nadrzędnym długoterminowym celem, który należy rozumieć jako poprawę jakości życia oraz zapewnienie dobrobytu zarówno obecnemu, jak i przyszłym pokoleniom.

Na przestrzeni ostatnich lat wyraźnie wzrasta zainteresowanie badawcze aspektami jakości życia, poziomu życia czy warunków życia w wybranej przestrzeni administracyjnej. W literaturze przedmiotu istnieje wiele rozbieżności w sposobie definiowania tych pojęć, co sprawia, że niejednokrotnie bywają one stosowane wręcz jak synonimy.

Kompleksowa ocena jakości życia powinna uwzględniać zarówno obiektywne warunki życia, jak i subiektywne oceny stopnia zaspokojenia potrzeb. Obiektywna jakość życia jest zbliżona znaczeniowo do pojęcia poziomu życia, które oznacza całokształt obiektywnych warunków o charakterze infrastrukturalnym, w jakich żyje społeczeństwo.

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Ekonomii, ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów, tel. +48 17 872 16 50, e-mail: amajka@univ.rzeszow.pl.

Ocena zróżnicowania poziomu życia nabiera szczególnego znaczenia w kontekście analizy stopnia przemian gospodarczych, porównania rozwoju wybranych obszarów między sobą czy wskazania dysproporcji życia społeczeństwa zamieszkującego dany region. Dzięki takim ocenom możliwe staje się wskazanie dystansu dzielącego poszczególne regiony, wyodrębnienie grup o zbliżonym poziomie życia, uchwycenie podobieństw i różnic występujących pomiędzy poziomem życia w poszczególnych jednostkach administracyjnych czy określenie zagrożenia danego regionu.

Zasadniczym celem opracowania jest identyfikacja różnic w poziomie życia ludności powiatów województwa podkarpackiego (z wyłączeniem miast na prawach powiatu). Do oceny przestrzennego zróżnicowania poziomu życia coraz częściej wykorzystywane są metody taksonomiczne, pozwalające na wyodrębnianie grup regionów o zbliżonym poziomie rozpatrywanych cech, stąd też w niniejszym opracowaniu posłużono się syntetycznym miernikiem taksonomicznym, do budowy którego wykorzystano dane pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego.

POJĘCIE POZIOMU ŻYCIA

W literaturze przedmiotu pojęcie poziomu życia nie jest jednoznacznie sprecyzowane i nie istnieje jedna, ogólnie przyjęta definicja. Wielu badaczy próbuje określić, czym jest poziom życia i czym różni się od pokrewnych kategorii, takich jak: warunki życia, jakość życia czy dobrobyt społeczny. Pojawiają się trudności związane zarówno w merytorycznym (co badać?), jak i metodologicznym (w jaki sposób badać?) podejściu do rozważanego pojęcia. Zasadniczą kwestią pomiędzy poziomem a jakością czy warunkami życia jest sfera materialności, duchowości i odczuć społeczeństwa.

Jedną z pierwszych definicji poziomu życia, która stała się podstawą dla kolejnych prób precyzowania tego pojęcia, była definicja utworzona przez ekspertów ONZ w 1954 roku. W jej rozumieniu: „pojęcie poziomu życia obejmuje całość rzeczywistych warunków życia ludzi oraz stopień ich materialnego i kulturalnego zaspokojenia poprzez strumień dóbr i usług odpłatnych, a także pochodzących z funduszy społecznych” [Piasny, 1993, s. 73–92].

Do najczęściej przytaczanych definicji tego pojęcia należy sformułowana przez A. Luszniwicza, w myśl której poziom życia to „stopień zaspokojenia materialnych i kulturalnych potrzeb gospodarstw domowych realizowany poprzez strumienie towarów i usług odpłatnych oraz poprzez strumienie funduszy konsumpcji zbiorowej” [Luszniwicz, 1982, s. 13]. Autor tej definicji wyróżnił ponadto siedem podstawowych rodzajów potrzeb: wyżywienie, bezpieczeństwo, ochrona zdrowia, warunki mieszkaniowe, komunikacja i transport, oświata i kultura oraz środowisko.

T. Słaby definiuje poziom życia jako „stopień zaspokojenia potrzeb materialnych i kulturalnych przy istniejącej infrastrukturze umożliwiającej to zaspokojenie” [Słaby, 1990, s. 25–34]. Bardziej „infrastrukturalne” podejście do poziomu życia prezentuje w swojej definicji Z. Żekoński, pisząc, że jest to „całokształt warunków, w jakich żyje społeczeństwo, grupa społeczno-zawodowa, gospodarstwo domowe lub jednostka, wyrażających się przede wszystkim w udogodnieniach dotyczących procesu zaspokojenia potrzeb indywidualnych i zbiorowych, a więc: w warunkach, w których przebiega zachowanie konsumpcyjne, w warunkach ekologicznych, w warunkach pracy, w warunkach czasu wolnego i sposobach jego wykorzystania, w niektórych aspektach organizacji życia społecznego, na przykład bezpieczeństwa osobistego” [Żekoński, 1974, s. 357–362].

MATERIAŁ EMPIRYCZNY I METODYKA

Zakres przestrzenny niniejszych badań dotyczył poszczególnych powiatów województwa podkarpackiego, z wyłączeniem miast na prawach powiatów.

Do zróżnicowania poziomu życia przyczynia się wiele różnych czynników ze sfery uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz ekonomicznych. Materiał empiryczny stanowiły dane obrazujące wielkość cech kształtujących poziom życia pozyskane z wydawnictw GUS dotyczące roku 2012. Na podstawie przesłanek merytorycznych ustalono zestaw potencjalnych zmiennych diagnostycznych obejmujący wiele aspektów życia, takich jak: rynek pracy, opieka zdrowotna i społeczna, komunikacja i infrastruktura gospodarcza, sytuacja mieszkaniowa, oświata i kultura, środowisko, bezpieczeństwo, dochody i wydatki budżetów. Na liście zmiennych znalazły się:

x_1 – przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (w zł);

x_2 – stopa bezrobocia rejestrowanego (w %);

x_3 – liczba pracujących na 1000 mieszkańców;

x_4 – odsetek pracujących w rolnictwie;

x_5 – odsetek pracujących w usługach;

x_6 – bezrobotni z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych;

x_7 – bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych;

x_8 – ludność w wieku poprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym;

x_9 – wydatki budżetowe powiatu w dziale ochrona zdrowia na 1 mieszkańca (w zł);

x_{10} – liczba lekarzy na 1000 mieszkańców;

x_{11} – liczba mieszkańców przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną;

x_{12} – ludność korzystająca ze środowiskowej opieki społecznej (w osobach);

- x_{13} – placówki stacjonarnej opieki społecznej;
- x_{14} – rozdzielcza sieć wodociągowa w km na 100 km²;
- x_{15} – rozdzielcza sieć kanalizacyjna w km na 100 km²;
- x_{16} – rozdzielcza sieć gazowa w km na 100 km²;
- x_{17} – gęstość dróg, tj. drogi o twardej nawierzchni w km na 100 km²;
- x_{18} – liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej;
- x_{19} – placówki pocztowe na 10 tys. mieszkańców;
- x_{20} – wydatki budżetowe w dziale gospodarka mieszkaniowa na 1 mieszkańca (w zł);
- x_{21} – liczba mieszkań na 1000 mieszkańców;
- x_{22} – przeciętna powierzchnia mieszkań w przeliczeniu na 1 osobę;
- x_{23} – mieszkania wyposażone w kanalizację w % z ogółu mieszkań;
- x_{24} – mieszkania wyposażone w gaz z sieci w % z ogółu mieszkań;
- x_{25} – liczba dzieci przypadających na 1 placówkę przedszkolną;
- x_{26} – liczba uczniów szkół podstawowych przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu;
- x_{27} – liczba uczniów szkół gimnazjalnych przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu;
- x_{28} – wydatki budżetowe w dziale kultura i sport na 1 mieszkańca (w zł);
- x_{29} – liczba klubów sportowych;
- x_{30} – liczba mieszkańców przypadających na 1 placówkę biblioteczną;
- x_{31} – przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych;
- x_{32} – wydatki budżetowe w dziale bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa na 1 mieszkańca (w zł);
- x_{33} – odpady nagromadzone i wytworzone w ciągu roku w tonach na mieszkańca;
- x_{34} – nakłady na ochronę środowiska (w tys. zł);
- x_{35} – lesistość (w %);
- x_{36} – dochody własne budżetów w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł);
- x_{37} – udział wydatków inwestycyjnych powiatu w wydatkach ogółem.

W pierwszym etapie prowadzonej analizy ze zbioru potencjalnych zmiennych diagnostycznych wyeliminowano zmienne quasi-stałe, tj. zmienne odznaczające się relatywnie niską zmiennością i tym samym posiadające niską skuteczność dyskryminacyjną obiektów. Z listy potencjalnych zmiennych wykreślono te, których współczynnik zmienności był niższy od 10%, znalazło się wśród nich pięć zmiennych: x_1 – przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (współczynnik zmienności = 5,2%), x_8 – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wsp. zmienności = 4,5%), x_{21} – liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (wsp. zmienności = 4,9%), x_{22} – przeciętna powierzchnia mieszkań w przeliczeniu na 1 osobę (wsp. zmienności = 5,6%) oraz x_{23} – mieszkania wyposażone w kanalizację w % z ogółu mieszkań (wsp. zmienności = 2,9%).

Właściwie dobrane cechy diagnostyczne powinny wykazywać niskie skorelowanie z innymi cechami diagnostycznymi oraz mocne skorelowanie z pozostałymi potencjalnymi cechami, których nie przyjęto za diagnostyczne. W niniejszym opracowaniu wykorzystano parametryczną procedurę doboru cech diagnostycznych zaproponowaną przez Hellwiga [Hellwig, 1981, s. 46], która pozwala na zidentyfikowanie tzw. skupień i cech izolowanych. Skupienia (złożone z cech do siebie podobnych ze względu na znaczny stopień skorelowania) zawierają jedną cechę centralną oraz pewną liczbę cech satelitarnych. Cechy „leżące” poza skupieniami określa się mianem cech izolowanych. Za cechy diagnostyczne przyjmuje się ostatecznie cechy centralne i izolowane. Przy założeniu krytycznej wartości współczynnika korelacji na poziomie 0,7 zidentyfikowano jedno skupienie, w którym rolę cechy centralnej pełniła zmienna X_{16} , czyli rozdzielcza sieć gazowa w km na 100 km², a jej cechy satelitarne to X_{15} , X_{17} i X_{35} .

Ostatecznie do oceny poziomu życia ludności powiatów województwa podkarpackiego użyto 29 cech diagnostycznych, spośród których (w oparciu o kryteria merytoryczne) siedemnaście uznano za stymulanty (X_3 , X_5 , X_9 , X_{10} , X_{13} , X_{14} , X_{16} , X_{18} , X_{19} , X_{20} , X_{24} , X_{28} , X_{29} , X_{32} , X_{34} , X_{36} , X_{37}), a dwanaście pozostałych za destymulanty.

Jednym z naczelnych postulatów analizy taksonomicznej jest porównywalność zmiennych, które zazwyczaj są wyrażane za pomocą różnorodnych jednostek pomiarowych a ich wartości mogą się też charakteryzować odmiennym przedziałem zmienności [Młodak, 2006, s. 35]. Celem ujednoczenia przyjętych cech diagnostycznych, w kolejnym etapie prowadzonej analizy, przeprowadzono procedurę unitaryzacji, wg następujących wzorów:

$$\begin{aligned} \text{dla stymulant: } z_{ik} &= \frac{x_{ik} - \min_i\{x_{ik}\}}{\max_i\{x_{ik}\} - \min_i\{x_{ik}\}}, \\ \text{dla destymulant: } z_{ik} &= \frac{\max_i\{x_{ik}\} - x_{ik}}{\max_i\{x_{ik}\} - \min_i\{x_{ik}\}}. \end{aligned}$$

Następnie ustalono współrzędne tzw. wzorca rozwoju: z_{01} , z_{02} , ..., z_{0k} ;

gdzie: $z_{0k} = \max_i\{z_{ik}\}$.

Dalej wyznaczono odległości każdego obiektu (powiatu) od tak ustalonego

wzorca w oparciu o następującą formułę: $d_i = \left[\sum_{i=1}^k (z_{ik} - z_{0k})^2 \right]^{1/2}$
($i=1, 2, \dots, n$).

W celu unormowania wyznaczonej zmiennej syntetycznej d_i , skonstruowano

względny miernik rozwoju zdefiniowany jako: $z_i = 1 - \frac{d_i}{d_0}$ ($i=1, 2, \dots, n$),

gdzie: $d_0 = \bar{d} + 2S_d$

przy czym: $\bar{d} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n d_i$

$$S_d = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (d_i - \bar{d})^2 \right]^{1/2}.$$

Tak utworzony miernik przyjmuje z reguły wartości z przedziału [0; 1]. Im mniejsza jest różnica wartości z_i od jedności, w tym mniejszym stopniu poziom rozwoju obiektu O_i różni się od obiektu modelowego. Ujemna wartość miernika z_i może pojawić się wówczas, gdy rozwój danego obiektu jest zdecydowanie słabszy od rozwoju obiektów pozostałych [Nowak, 1980, s. 88–89].

WYNIKI BADAŃ

Obliczone wartości mierników syntetycznych pozwalają na uporządkowanie badanych powiatów województwa podkarpackiego ze względu na poziom życia ludności (tabela 1).

Tabela 1. Klasyfikacja powiatów województwa podkarpackiego ze względu na poziom życia

Powiat	Wartość syntetycznego miernika poziomu życia	Grupa typologiczna
jarosławski	0,272	I
dębicki	0,239	I
stalowowolski	0,229	I
leżajski	0,219	I
rzeszowski	0,205	II
mielecki	0,191	II
jasielski	0,172	II
łańcucki	0,141	II
ropczycko-sędziszowski	0,140	II
kolbuszowski	0,137	II
przeworski	0,132	III
leski	0,113	III
brzozowski	0,109	III
tarnobrzeski	0,108	III
lubaczowski	0,108	III
krośnieński	0,104	III
niżański	0,095	III
sanocki	0,073	III
strzyżowski	0,052	IV
przemyski	0,047	IV
bieszczadzki	-0,007	IV
Średnia	0,137	
Odchylenie standardowe	0,069	
Rozstęp	0,279	
Asymetria	0,084	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W tabeli 1 przedstawiono także podział na grupy typologiczne ustalone na podstawie średniej i odchylenia standardowego z wartości miernika syntetycznego, wg schematu:

Klasa I (wysoki poziom życia): $z_i \geq \bar{z} + S_z$;

Klasa II (średni-wyższy poziom życia): $\bar{z} \leq z_i < \bar{z} + S_z$;

Klasa III (średni-niższy poziom życia): $\bar{z} - S_z \leq z_i < \bar{z}$;

Klasa IV (niski poziom życia): $z_i < \bar{z} - S_z$.

Wyniki zaprezentowane w tabeli 1 wskazują, że do pierwszej grupy powiatów, odznaczających się relatywnie najwyższym poziomem życia zakwalifikowano cztery powiaty, tj. jarosławski, dębicki, stalowowolski i leżajski, czyli powiaty, w których skoncentrowany jest przemysł Podkarpacia, na terenach, których (w większości przypadków) istnieją specjalne strefy ekonomiczne. Należy zauważyć, że maksymalny poziom miernika syntetycznego to zaledwie 0,272, co jednoznacznie wskazuje na znaczące oddalenie nawet „najmocniejszego” powiatu woj. podkarpackiego od obiektu (powiatu) modelowego.

Wysoką pozycję powiatu jarosławskiego determinowały przede wszystkim: dobra sytuacja na lokalnym rynku pracy oraz opieka zdrowotna i społeczna. W obu tych obszarach powiat jarosławski uplasował się na pierwszej pozycji wśród wszystkich analizowanych powiatów (tabela 2). Do niewątpliwych atutów powiatu dębickiego, w kontekście poziomu życia ludności, należy zaliczyć opiekę zdrowotną i społeczną, infrastrukturę techniczną oraz oświatę i kulturę, natomiast w powiecie stalowowolskim – bezpieczeństwo oraz stan oświaty i kultury.

W drugiej grupie typologicznej znalazły się w kolejności powiaty: rzeszowski, mielecki, jasielski, łańcucki, ropczycko-sędziszowski i kolbuszowski. Powiaty te (z wyjątkiem mieleckiego i jasielskiego) położone są w bezpośrednim sąsiedztwie największego miasta regionu, Rzeszowa.

Najliczniejszą grupę typologiczną, do której zaliczono osiem spośród 21 analizowanych powiatów, jest grupa, w której poziom życia określono, jako średni-niski. Znalazły się w tej grupie powiaty: przeworski, leski, brzozowski, tarnobrzesci, lubaczowski, krośnieński, niżański i sanocki.

Powiaty o relatywnie najniższym poziomie życia w woj. podkarpackim to (typowo rolnicze) strzyżowski i przemyski oraz bieszczadzki. Warto tu podkreślić ujemną wartość syntetycznego miernika poziomu życia w powiecie bieszczadzkim, świadcząca o zdecydowanie najslabszych warunkach życia w tej jednostce w porównaniu z pozostałymi. Potwierdzają ten fakt również wskaźniki ustalone dla wybranych kategorii cech kształtujących ogólny poziom życia mieszkańców. Powiat bieszczadzki uplasował się na najniższej (bądź jednej z najniższych) pozycji w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej, stanu infrastruktury technicznej i komunikacji, warunków mieszkaniowych oraz oświaty i kultury.

Tabela 2. Wskaźniki taksonomiczne i pozycja powiatów woj. podkarpackiego w wybranych obszarach kształtujących poziom życia ludności

Powiat	Rynek pracy		Opieka zdrowotna i społeczna		Infrastruktura techniczna i komunikacja		Warunki mieszkaniowe		Oświata i kultura		Bezpieczeństwo	
	z_i	R^*	z_i	R	z_i	R	z_i	R	z_i	R	z_i	R
bieszczadzki	0,24	8	0,04	21	-0,07	21	0,02	20	0,05	19	0,20	6
brzozowski	0,33	4	0,24	12	0,23	16	0,20	14	0,11	17	0,13	12
jasielski	0,31	7	0,35	5	0,28	11	0,42	2	0,20	11	0,15	11
krośnieński	0,09	19	0,32	7	0,39	7	0,22	12	0,20	12	0,06	20
sanocki	0,17	14	0,27	9	0,14	18	-0,02	21	0,19	15	0,07	18
leski	0,33	5	0,04	20	0,07	20	0,33	5	0,14	16	0,32	2
jarosławski	0,48	1	0,44	1	0,40	6	0,26	8	0,23	7	0,17	8
lubaczowski	0,16	15	0,15	16	0,12	19	0,56	1	0,22	9	0,12	14
przemyski	0,07	20	0,41	2	0,25	13	0,33	4	0,03	20	0,07	19
przeworski	0,35	2	0,11	19	0,42	4	0,35	3	0,21	10	0,06	21
kolbuszowski	0,17	13	0,15	15	0,27	12	0,19	15	0,35	2	0,12	15
łańcucki	0,33	3	0,13	17	0,36	8	0,20	13	0,19	13	0,16	10
ropczycko-sędziszowski	0,14	16	0,12	18	0,47	2	0,23	11	0,24	6	0,10	16
rzeszowski	0,18	10	0,38	4	0,53	1	0,29	6	0,22	8	0,20	7
strzyżowski	0,18	12	0,15	14	0,31	9	0,28	7	0,02	21	0,09	17
dębicki	0,11	18	0,38	3	0,45	3	0,25	9	0,34	3	0,17	9
leżajski	0,33	6	0,33	6	0,19	17	0,18	17	0,40	1	0,25	4
mielecki	0,07	21	0,31	8	0,41	5	0,19	16	0,25	5	0,21	5
niżański	0,18	11	0,15	13	0,29	10	0,18	18	0,19	14	0,12	13
stalowowlowski	0,19	9	0,25	11	0,24	15	0,23	10	0,30	4	0,31	3
tarnobrzeski	0,13	17	0,26	10	0,25	14	0,17	19	0,10	18	0,33	1
średnia	0,22		0,24		0,29		0,24		0,20		0,16	
rozstęp	0,41		0,40		0,60		0,58		0,39		0,26	
asymetria	0,68		-0,03		-0,53		0,32		-0,02		0,71	

* R oznacza rangi, które przypisywano wg rosnącej kolejności, tj. powiat, w którym wskaźnik syntetyczny dla cech z danego obszaru był najniższy otrzymał rangę 21, powiat, w którym wskaźnik miał wartość najwyższą otrzymał rangę 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując wartości wskaźników poziomu życia w powiatach Podkarpacia należy także zwrócić uwagę na różnice pomiędzy minimalną a maksymalną wartością wskaźnika w poszczególnych kategoriach. I tak w przypadku bezpieczeństwa rozstęp wynosi zaledwie 0,26 (najwyższą pozycję w tej kategorii zajmuje powiat tarnobrzeski – 0,33, a najniższą przeworski – 0,06). Największą

rozpiętość wskaźników (0,60; 0,58 i 0,41), a tym samym największe zróżnicowanie powiatów, zaobserwowano w przypadku infrastruktury technicznej i komunikacji (pow. rzeszowski – 0,53; pow. bieszczadzki – -0,07), w zakresie warunków mieszkaniowych (pow. lubaczowski – 0,26; pow. sanocki – -0,02) oraz sytuacji na lokalnym rynku pracy (pow. jarosławski – 0,48; pow. mielecki – 0,07).

PODSUMOWANIE

W wyniku przeprowadzonej analizy taksonomicznej poziomu życia ludności powiatów województwa podkarpackiego wyodrębniono cztery grupy typologiczne. Wśród powiatów o relatywnie najwyższym poziomie życia znalazły się najbardziej uprzemysłowione powiaty regionu, na najniższych pozycjach rankingu uplasowały się zaś powiaty posiadające typowo rolniczy charakter bądź powiaty położone w terenach górzystych, trudnych do właściwego i pełnego zagospodarowania.

Spośród analizowanych czynników kształtujących poziom życia ludności najbardziej różnicującymi pozycje powiatów okazały się: stan infrastruktury gospodarczej i komunikacji, gospodarka mieszkaniowa oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy.

Zważywszy na fakt, iż podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski jest podstawowym celem przyjętej przez Radę Ministrów Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007–2015 oraz fakt, że dążenie do zredukowania różnic w poziomie życia ludności poszczególnych regionów i zmniejszenie dystansu najbardziej peryferyjnych regionów (w tym terenów wiejskich i górskich) jest elementarnym celem procesów integracyjnych, co znajduje wyraz w dokumentach Unii Europejskiej należy podkreślić potrzebę ciągłego monitorowania zmian zachodzących w tym zakresie.

LITERATURA

- Hellwig Z., 1981, *Wielowymiarowa analiza porównawcza i jej zastosowanie w badaniach wielocechowych obiektów gospodarczych* [w:] *Metody i modele ekonomiczno-matematyczne w doskonaleniu zarządzania gospodarką socjalistyczną*, red. W. Welfe, PWE, Warszawa.
- Luszniewicz A., 1982, *Statystyka społeczna. Podstawowe problemy i metody*, PWE, Warszawa.
- Młodak A., 2006, *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Wyd. Difin, Warszawa.
- Nowak E., 1990, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa.

- Piasny J., 1993. *Poziom i jakość życia ludności oraz źródła i mierniki ich określania*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z. 2.
- Słaby T., 1990, *Poziom życia, jakość życia*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 6.
- Żekoński Z., 1974, *Z problemów metodologicznych sformułowania społeczno-bytowych celów rozwoju*, „Gospodarka Planowana”, nr 6.

Streszczenie

Ocena różnicowania poziomu życia nabiera szczególnego znaczenia w kontekście analizy stopnia przemian gospodarczych, porównania rozwoju wybranych obszarów między sobą czy wskazania dysproporcji życia społeczeństwa zamieszkującego dany region. Dzięki takim ocenom możliwe staje się wskazanie dystansu dzielącego poszczególne regiony, wyodrębnienie grup o zbliżonym poziomie życia, uchwycenie podobieństw i różnic występujących pomiędzy poziomem życia w poszczególnych jednostkach administracyjnych czy określenie zagrożenia danego regionu.

W opracowaniu zaprezentowano wyniki statystycznej analizy różnicowania poziomu życia ludności w powiatach województwa podkarpackiego. W pierwszej części niniejszej pracy skupiono się nad istotą terminu „poziom życia” oraz na odróżnianiu poziomu życia od pokrewnych kategorii, takich jak: warunki życia, jakość życia czy dobrobyt społeczny.

Ze względu na fakt, iż poziom życia mieszkańców danego regionu kształtowany jest poprzez wiele różnych czynników ze sfery uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz ekonomicznych, przeprowadzoną ocenę różnicowania poziomu życia oparto na cechach diagnostycznych opisujących m.in.: lokalny rynek pracy, opiekę zdrowotną i społeczną, infrastrukturę gospodarczą i komunikacyjną, gospodarkę mieszkaniową, oświatę i kulturę oraz bezpieczeństwo. Materiał empiryczny stanowiły dane obrazujące wielkość cech kształtujących poziom życia pozyskane z wydawnictw Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące roku 2012. W badaniu przestrzennego różnicowania poziomu życia wykorzystano syntetyczny miernik taksonomiczny.

W wyniku przeprowadzonej analizy poziomu życia ludności powiatów województwa podkarpackiego wyodrębniono cztery grupy typologiczne oraz wskazano czynniki (cechy), które najsilniej różnicują pozycje powiatów.

Słowa kluczowe: poziom życia, dane regionalne, analiza statystyczna

The Spatial Differentiation of Living Standards in Subcarpathia

Summary

The rating of living standard's diversity gains a special meaning in the context of the extent of the of economic transformation analysis, comparison of chosen areas between each other or indicating a disproportion of the life of society residing a particular region. Thanks to such ratings it is becoming possible to indicate the distance which distinguishes particular regions to distinct groups with a similar standard of living, to notice the differences and similarities between a standard of living in the particular administrative units or to determine the risks of a particular region.

In the article there were presented the results of statistical analysis of differences in living standard in the districts of Subcarpathia. The first part of the work focuses on the essence of the

term “standard of living” and on distinguishing standard of living from the related categories, such as: living conditions, quality of life and social welfare.

Because of the fact that the standard of living of a particular region's residents is created through many different factors of the sphere of socio-economic and economic conditions, the rating of the diversity of living was based on diagnostic features which describe, among others, the local labour market, health and social service, economic infrastructure and communication, housing, education, culture, and security. The empirical material included the data from 2012, gained by the Central Statistical Office publishers, which shows the size of the features that determine the standard of living. In the study of spatial differentiation of living the synthetic taxonomic indicator was used.

As a result of the analysis the standard of living of people from Subcarpathian poviats four typological groups and were distinguished and the factors which differentiate the position of poviats were indicated.

Keywords: standard of living, regional data, statistical methods

JEL: C40, R13